บทที่ 2
แนวคิดทฤษฎี และทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายและข้อบังคับที่ใช้ในการกำกับดูแลบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกับตลาดหลักทรัพย์ในประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้ศึกษาได้ทำการรวบรวมแนวคิดทฤษฎีและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายและข้อบังคับที่ใช้ในการกำกับดูแลบริษัทจดทะเบียนในตลาดทุน

1.1 พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 (สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์, 2535: ออนไลน์)

โดยที่การพัฒนาตลาดทุนของประเทศที่ผ่านมาได้มุ่งเน้นการพัฒนาตลาดรอง ซึ่งเป็นตลาดซื้อขายหลักทรัพย์เป็นหลัก แต่ยังขาดการพัฒนาตลาดแรกอันเป็นตลาดสำหรับหลักทรัพย์ที่ออกใหม่ควบคู่กันไปด้วย ทำให้บทบาทที่สำคัญของตลาดรองในการเป็นตลาดที่สนับสนุนตลาดแรกไม่เกิดประสิทธิภาพอย่างเต็มที่ ด้วยเหตุนี้จึงได้เปิดโอกาสให้มีการพัฒนาตลาดแรกได้กว้างขวางขึ้นและให้มีตราสารประเภทต่างๆ ได้มากขึ้น เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการระดมทุน นอกจากนี้การควบคุมดูแลในเรื่องที่เกี่ยวกับตลาดทุนมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับและอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของหลายหน่วยงาน ทำให้การกำกับและพัฒนาตลาดทุนขาดความเป็นเอกภาพ อีกทั้งยังขาดมาตรการที่จะช่วยคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้ลงทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สมควรมีกฎหมายและหน่วยงานที่เป็นศูนย์รวมในการกำกับดูแลและพัฒนาตลาดทุน เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2435 ขึ้น เพื่อใช้เป็นกฎหมายแม่บทในการกำกับดูแลและพัฒนาตลาดทุนทั้งระบบ โดยมีคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์เป็นผู้ใช้อำนาจตามกฎหมายฉบับนี้ในการกำหนดนโยบายดำเนินงานของตลาดทุน รวมทั้งให้จัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ มีฐานะเป็นนิติบุคคลและมีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการเพื่อให้เป็นไปตามมติของคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์

ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้บริษัทจดทะเบียนจัดทำบัญชี เพื่อแสดงผลการดำเนินงานและฐานะทางการเงินที่เป็นอยู่ตามความเป็นจริง โดยถือตามมาตรฐานการบัญชีที่ผ่านความเห็นชอบจากสถาบันวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง และข้อกำหนดเพิ่มเติมตามที่คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ประกาศกำหนด ทั้งนี้บริษัทจดทะเบียนต้องจัดทำงบดุลและบัญชี

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

กำไรขาดทุนทุกงวดบัญชีตามแบบที่สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ประกาศกำหนด ซึ่งรายงานดังกล่าวต้องผ่านการตรวจสอบและแสดงความเห็นโดยผู้สอบบัญชีที่สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ให้ความเห็นชอบไว้แล้ว โดยผู้สอบบัญชีดังกล่าวต้องรักษามรรยาทในการปฏิบัติงานสอบบัญชี เพื่อแสดงความเห็นต่องบการเงินให้เป็นไปตามข้อกำหนดของกฎหมายว่าด้วยผู้สอบบัญชีและข้อกำหนดเพิ่มเติม ตามที่คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ประกาศกำหนด พร้อมทั้งกำหนดให้บริษัทหลักทรัพย์ต้องประกาศรายการหรือเปิดเผยข้อมูลอื่นใดของบริษัทตามหลักเกณฑ์และระยะเวลาที่สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์กำหนดด้วย ทั้งนี้พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 แบ่งออกเป็นหมวดหมู่ดังนี้

หมวด 1 การกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์
หมวด 2 การออกหลักทรัพย์ของบริษัท
หมวด 3 การเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชน
หมวด 4 ธุรกิจหลักทรัพย์
หมวด 5 ตลาดหลักทรัพย์
หมวด 6 ศูนย์ซื้อขายหลักทรัพย์และศูนย์ซื้อขายหลักทรัพย์ล่วงหน้า
หมวด 7 องค์กรที่เกี่ยวเนื่องกับธุรกิจหลักทรัพย์
หมวด 8 การกระทำอันไม่เป็นธรรมเกี่ยวกับการซื้อขายหลักทรัพย์และการเข้าถือหลักทรัพย์เพื่อครอบงำกิจการ
หมวด 9 คณะกรรมการวินิจฉัยอุทธรณ์
หมวด 10 การกำกับและควบคุม
หมวด 11 พนักงานเจ้าหน้าที่
หมวด 12 บทกำหนดโทษ
หมวด 13 บทเฉพาะกาล

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

1.2 Sarbanes-Oxley Act of 2002 (United State Securities and Exchange Commission, n.d.: Online)

Sarbanes-Oxley Act of 2002 เป็นกฎหมายที่กำหนดขึ้นเพื่อปฏิรูปการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการกำกับดูแลด้านบัญชีของบริษัทมหาชน (Public Company Accounting Oversight Board: PCAOB) ซึ่งเป็นหน่วยงานอิสระอยู่ภายใต้การตรวจสอบของคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาด

หลักทรัพย์ (SEC) ทำหน้าที่ควบคุมดูแลการตรวจสอบบัญชีและความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชีในการแสดงความเห็นต่อรายงานทางการเงินของบริษัทมหาชนจำกัดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ โดยครอบคลุมถึงการกำหนดหลักเกณฑ์ด้านการสอบบัญชี จรรยาบรรณ มาตรฐานวิชาชีพ รวมถึงการตรวจสอบและดำเนินการทางวินัยกับผู้สอบบัญชีด้วย

การเปิดเผยข้อมูลทางการเงินของบริษัทจดทะเบียน จะต้องเปิดเผยรายการหรือเหตุการณ์ที่มีผลกระทบต่อความเข้าใจของผู้ใช้งบการเงินระหว่างกาล และงบการเงินประจำปีอย่างมีสาระสำคัญ นอกจากนี้บริษัทจดทะเบียนต้องเปิดเผยข้อมูลที่มีนัยสำคัญและไม่ได้มีการเปิดเผยไว้ที่อื่นในหมายเหตุประกอบงบการเงินของบริษัทด้วย ทั้งนี้ผู้บริหารระดับสูงและผู้บริหารทางด้านการเงินต้องรับรองความถูกต้องของงบการเงินที่ตนมีหน้าที่จัดทำขึ้น พร้อมทั้งยืนยันว่างบการเงินแสดงผลการดำเนินงานและฐานะทางการเงินของบริษัทตามสภาพที่แท้จริงโดยถูกต้องตามที่ควร รวมทั้งให้ความร่วมมือกับผู้สอบบัญชีในการตรวจสอบงบการเงินด้วยความโปร่งใส โดยไม่ทำการปกปิดหรือตกแต่งงบการเงิน เพื่อหลอกลวงผู้สอบบัญชีจนเป็นเหตุให้งบการเงินแสดงข้อมูลที่ทำให้ผู้ใช้งบการเงินหลงผิด นอกจากนี้ผู้บริหารยังต้องจัดให้มีระบบการควบคุมภายในที่มีประสิทธิภาพและจัดทำรายงานเกี่ยวกับการควบคุมภายในเสนอต่อทางการเป็นประจำทุกปี รวมทั้งกำหนดให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบความถูกต้องของระบบการควบคุมภายใน และรายงานให้ทราบถึงจุดอ่อนตลอดจนการไม่ปฏิบัติตามระบบการควบคุมภายใน โดยให้ถือรายงานดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของรายงานประจำปีด้วย

กฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดให้ผู้สอบบัญชีต้องรายงานผลการปฏิบัติงานต่อคณะกรรมการตรวจสอบโดยตรง ทั้งนี้คณะกรรมการตรวจสอบจะเป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแลการจัดทำรายงานและการเปิดเผยข้อมูลทางการเงินของบริษัทจดทะเบียนให้มีความถูกต้องครบถ้วนและเชื่อถือได้ นอกจากนี้คณะกรรมการตรวจสอบยังมีบทบาทสำคัญในการติดต่อประสานงานระหว่างผู้สอบบัญชีกับผู้บริหารที่มีหน้าที่ในการจัดทำรายงานทางการเงินของบริษัท ซึ่งในกรณีที่มีประเด็นข้อสงสัยเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีและการตรวจสอบบัญชี คณะกรรมการตรวจสอบต้องสามารถอธิบายหลักการและเหตุผล รวมทั้งกำหนดวิธีการเพื่อจัดการกับเรื่องดังกล่าว ตลอดจนมีอำนาจในการว่าจ้างที่ปรึกษาจากภายนอกหรือผู้เชี่ยวชาญอิสระมาช่วยให้คำแนะนำตามความจำเป็นอีกด้วย

Sarbanes-Oxley Act of 2002 ถูกจัดแบ่งออกเป็น 11 หมวดและแต่ละหมวดแบ่งออกเป็นมาตรา (Section) ดังต่อไปนี้

หมวดที่ 1 คณะกรรมการกำกับดูแลด้านบัญชีของบริษัทมหาชนจำกัด (Public Company Accounting Oversight Board)

หมวดที่ 2 ความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี (Auditor Independence)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

หมวดที่ 3 ความรับผิดชอบของบริษัท (Corporate Responsibility)

หมวดที่ 4 การเปิดเผยข้อมูลทางการเงินที่เพิ่มมากขึ้น (Enhanced Financial Disclosures)

หมวดที่ 5 ผู้วิเคราะห์ความขัดแย้งทางผลประโยชน์ (Analyst Conflicts of Interest)

หมวดที่ 6 คณะกรรมการ ทรัพยากรและผู้มีอำนาจ (Commission Recourses and Authority)

หมวดที่ 7 การศึกษาและการรายงาน (Studies and Reports)

หมวดที่ 8 องค์กรและความรับผิดชอบการฉ้อฉลทางอาญา (Corporate and Criminal Fraud Accountability)

หมวดที่ 9 การเพิ่มบทลงโทษสำหรับการฉ้อฉลทางอาญา (White-Collar Crime Penalty Enhancement)

หมวดที่ 10 แบบแสดงรายการเสียภาษีประจำปี (Corporate Tax Returns)

หมวดที่ 11 การฉ้อฉลขององค์การและความรับผิดชอบ (Corporate Fraud and Accountability)

2. แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลทางการเงิน (เมธากุล เกียรติกระจายและศิลปพร ศรีจั่นเพชร, 2547)

2.1 ความหมายของการเปิดเผยข้อมูล

การเปิดเผยข้อมูลหมายรวมถึง รูปแบบการจัดรายการและข้อมูลในงบการเงิน หมายเหตุประกอบงบการเงิน คำศัพท์ที่ใช้ เกณฑ์ที่ใช้ในการคำนวณและรายละเอียด การแยกประเภทรายการ เกณฑ์ที่ใช้ในการวัดมูลค่ารายการและเหตุการณ์ทางบัญชี และนโยบายการบัญชี เพื่อช่วยให้ตีความหมายงบการเงินได้ดีขึ้น ข้อมูลดังกล่าวอาจเป็นตัวเลขหรือไม่เป็นตัวเลขก็ได้ การเปิดเผยข้อมูลจะช่วยให้ผู้ใช้งบการเงินสามารถนำข้อมูลทางการบัญชีของกิจการหนึ่งไปเปรียบเทียบกับอีกกิจการหนึ่ง หรือเปรียบเทียบกับข้อมูลของกิจการเดียวกันในแต่ละงวดบัญชีได้

หลักการที่สำคัญของการเปิดเผยข้อมูลคือ กิจการควรเปิดเผยข้อมูลหากการเปิดเผยข้อมูลนั้นจะช่วยอธิบายถึงฐานะทางการเงิน ผลการดำเนินงาน และกระแสเงินสดของกิจการในระหว่างงวดได้ อย่างไรก็ตามข้อมูลดังกล่าวต้องไม่เป็นข้อมูลที่เปิดเผยแล้วทำให้กิจการเสียหาย เช่น ข้อมูลที่เป็นความลับทางธุรกิจ เป็นต้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2.2 วัตถุประสงค์ของการเปิดเผยข้อมูลในรายงานทางการเงิน

วัตถุประสงค์หลักของการเปิดเผยข้อมูลคือ เพื่อให้ผู้ใช้งบการเงินเข้าใจในข้อมูลที่นำเสนอและช่วยให้งบการเงินมีลักษณะเชิงคุณภาพ (ซึ่งได้แก่ ความเข้าใจได้ ความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ความเชื่อถือได้และเปรียบเทียบกันได้) กิจการจึงควรเปิดเผยข้อมูลที่จำเป็น ซึ่งจะเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้ใช้งบการเงินเข้าใจผิด และเป็นการให้ข้อมูลที่ถูกต้องตามควร (Fair) สมบูรณ์ (Full) และเพียงพอ (Adequate)

การเปิดเผยข้อมูลที่จำเป็นช่วยให้งบการเงินมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น กิจการควรเปิดเผยข้อมูลตามข้อกำหนดที่ระบุไว้ในมาตรฐานการบัญชีที่เกี่ยวข้อง หรือเปิดเผยข้อมูลอื่นที่จำเป็นเพื่อให้ผู้ใช้งบการเงินเข้าใจถึงฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของกิจการโดยรวม

2.3 ลักษณะของการเปิดเผยข้อมูล

ในการจัดทำและนำเสนองบการเงินมีข้อสมมติว่าผู้ใช้งบการเงินมีความรู้ตามควรเกี่ยวกับธุรกิจ กิจกรรมเชิงเศรษฐกิจและการบัญชี รวมทั้งมีความตั้งใจตามควรที่จะศึกษาข้อมูลในงบการเงิน แนวคิดที่ว่าผู้ใช้งบการเงินมีความรู้เพียงใดนั้นมีอยู่ 2 แนวคิดดังนี้

แนวคิดที่หนึ่ง Chetkovich เห็นว่าผู้ใช้งบการเงินคือ ผู้อ่านที่มีมาตรฐานระดับหนึ่ง (Standard Reader) ซึ่งหมายถึง ผู้ใช้งบการเงินที่อยู่ระหว่างผู้ที่ไม่เข้าใจกับผู้เชี่ยวชาญ หรืออาจกล่าวได้ว่าผู้ใช้งบการเงินตามแนวคิดนี้ เป็นผู้ที่มีความรู้ปานกลาง ซึ่งจะต้องเข้าใจข้อมูลในงบการเงินตามควรและต้องอ่านด้วยความระมัดระวัง

แนวคิดที่สอง Mautz และ Sharaf เห็นว่าผู้ใช้งบการเงินเป็นนักวิชาชีพ ซึ่งมีความรู้ความเข้าใจอย่างมากในงบการเงิน กิจการจึงควรเปิดเผยข้อมูลตามที่จำเป็น เพื่อให้ผู้ใช้งบการเงินที่มีความรู้ความชำนาญตีความหมายของข้อมูลนั้น

โดยปกติแล้ว กิจการควรเปิดเผยข้อมูลโดยพิจารณาหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(1) ความเพียงพอ (Adequate) หมายถึง การเปิดเผยข้อมูลให้เพียงพอเพื่อไม่ให้เกิดความเข้าใจผิด

(2) ความถูกต้องตามควร (Fair) หมายถึง การเปิดเผยข้อมูลที่ทำให้ผู้ใช้งบการเงินเข้าใจถึงรายการและเหตุการณ์ทางบัญชีที่ต้องการให้แสดงหรือควรแสดง

(3) ความสมบูรณ์ (Full) หมายถึง การเปิดเผยข้อมูลทุกรายการที่เกี่ยวข้อง แต่ข้อมูลที่เปิดเผยนั้นไม่ควรมากเกินไป ซึ่งจะทำให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี เนื่องจากทำให้ข้อมูลหมดความสำคัญและทำให้เกิดความยากลำบาก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2.4 วิธีการเปิดเผยข้อมูล

วิธีการเปิดเผยข้อมูลมีหลายวิธี ซึ่งกิจการต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับประเภท ลักษณะข้อมูลที่จะเปิดเผยและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง วิธีการเปิดเผยข้อมูลอาจทำได้ดังนี้

(1) รูปแบบและการจัดเรียงลำดับรายการในงบการเงิน

รายการที่มีลักษณะและหน้าที่แตกต่างกันควรแยกแสดงในงบการเงิน เพื่อทำให้งบการเงินแสดงฐานะทางการเงินและผลการดำเนินงานโดยถูกต้องตามควร

(2) รายละเอียดและศัพท์เฉพาะในงบการเงิน

รายละเอียดและศัพท์ที่ใช้ในงบการเงินมีความสำคัญเช่นเดียวกับรูปแบบในการนำเสนอ การให้รายละเอียดที่จำเป็นจะทำให้ผู้ใช้มีความเข้าใจในงบการเงินมากขึ้น กิจการจึงควรนำเสนอข้อมูลและให้คำอธิบายที่กระชับ ทั้งนี้เนื่องจากงบการเงินที่มีรายละเอียดมากเกินไปจะทำให้ผู้ใช้ลดความสนใจลง อย่างไรก็ตามหากข้อมูลนั้นเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ กิจการควรเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวอย่างละเอียด

(3) การใช้ข้อความในวงเล็บ

โดยปกติแล้ว ข้อมูลที่สำคัญได้แสดงไว้แล้วในงบการเงิน หากรายการที่แสดงในงบการเงินนั้นไม่สามารถให้รายละเอียดที่เพียงพอได้ กิจการอาจให้คำอธิบายหรือคำจำกัดความเพิ่มเติม โดยการเขียนข้อความเหล่านั้นไว้ในวงเล็บต่อจากรายการ อย่างไรก็ตามข้อความในวงเล็บไม่ควรยาวเกินไปหรือไม่ทำให้ข้อความอื่นในงบการเงินเสียรูปแบบไป

(4) รายละเอียดประกอบหรือตารางประกอบ

ในบางกรณี กิจการจะจัดทำงบการเงินแบบย่อเพื่อวัตถุประสงค์บางประการ กิจการจึงอาจนำเสนอรายละเอียดที่จำเป็น โดยจัดทำเป็นรายละเอียดประกอบหรือตารางประกอบ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ใช้งบการเงินมีความเข้าใจในข้อมูลที่นำเสนอมากยิ่งขึ้น

(5) หมายเหตุประกอบงบการเงิน

หมายเหตุประกอบงบการเงินประกอบด้วยคำอธิบายและการวิเคราะห์รายละเอียดของจำนวนเงินที่แสดงในงบดุล งบกำไรขาดทุน งบกระแสเงินสด และงบแสดงการเปลี่ยนแปลงในส่วนของเจ้าของ รวมทั้งข้อมูลเพิ่มเติมเช่น หนี้สินที่อาจเกิดขึ้น จำนวนเงินที่ผูกพันไว้แล้วสำหรับรายจ่ายประเภททุนในอนาคต

หมายเหตุประกอบงบการเงินยังรวมถึงข้อมูลที่มาตรฐานการบัญชีกำหนด หรือสนับสนุนให้เปิดเผย และการเปิดเผยข้อมูลอื่นที่จะทำให้งบการเงินแสดงโดยถูกต้องตามที่ควร กิจการต้องแสดงหมายเหตุประกอบงบการเงินอย่างเป็นระบบ โดยรายการแต่ละรายการในงบดุล

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

งบกำไรขาดทุนและงบกระแสเงินสดต้องอ้างอิงข้อมูลที่เกี่ยวข้องในหมายเหตุประกอบงบการเงินได้

ข้อมูลในหมายเหตุประกอบงบการเงินช่วยให้ผู้ใช้งบการเงินเข้าใจฐานะทางการเงิน ผลการดำเนินงาน และกระแสเงินสดของกิจการได้ชัดเจนมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากข้อมูลบางประเภทจำเป็นต้องแสดงรายละเอียดมากขึ้นเพื่อความเข้าใจอันดี หรือข้อมูลบางประเภทที่ไม่เป็นตัวเลขไม่อาจแสดงรายละเอียดในงบดุล งบกำไรขาดทุน และงบกระแสเงินสดได้เช่น นโยบายการบัญชี การเปลี่ยนแปลงประมาณการทางการบัญชี เป็นต้น

(6) รายงานประจำปี

กิจการอาจเปิดเผยข้อมูลที่จำเป็นในรายงานประจำปี (Annual Report) ซึ่งจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มและให้ข้อมูลที่สำคัญต่างๆ รายงานประจำปีเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญที่ช่วยให้ผู้ใช้ข้อมูลได้ทราบถึงฐานะการเงิน และผลการดำเนินงานของกิจการ ทิศทางและนโยบายการดำเนินงานในอนาคต และยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารระหว่างบริษัทกับผู้ถือหุ้นอีกด้วย

ข้อมูลในรายงานประจำปีอาจประกอบด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณในรูปของตัวเลขต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจการ ดังนี้

(6.1) ข้อมูลที่สำคัญโดยสรุปของกิจการ ได้แก่ ชื่อกิจการ ประเภทธุรกิจ สถานที่ตั้ง ข้อมูลเกี่ยวกับกิจการที่เกี่ยวข้องกัน ข้อมูลเกี่ยวกับคณะกรรมการบริหารและผู้บริหารของกิจการ เป็นต้น

(6.2) รายงานของผู้บริหาร ได้แก่ สารจากประธานกรรมการ ซึ่งกล่าวถึงผลการดำเนินงานและพัฒนาการที่สำคัญในรอบปีที่ผ่านมาของกิจการ การวางแผนเกี่ยวกับการขยายงานของกิจการในงวดหน้าหรืองวดต่อๆ ไป การประมาณผลตอบแทนจากรายจ่ายประเภททุนและการวิจัย รวมถึงทิศทางและแผนงานในอนาคตของกิจการโดยสรุป

(6.3) การกำกับดูแลกิจการ ได้แก่ ข้อมูลที่แสดงถึงบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการของบริษัท รายงานจากคณะกรรมการตรวจสอบ (Audit Committee) ข้อมูลที่แสดงถึงภารกิจและหน้าที่ของคณะกรรมการ รวมถึงกิจกรรมที่ทำในรอบปี เพื่อส่งเสริมให้บริษัทมีการกำกับดูแลและระบบการควบคุมภายในที่มีประสิทธิผลและมีรายงานทางการเงินที่เชื่อถือได้

(6.4) รายงานของผู้สอบบัญชี (Audit's Report) ซึ่งเป็นรายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตที่แสดงความเห็นต่องบการเงินของกิจการ

(6.5) งบการเงิน เป็นข้อมูลที่เกี่ยวกับงบการเงินในรอบบัญชีเช่น งบดุล งบกำไรขาดทุน งบกระแสเงินสด งบแสดงการเปลี่ยนแปลงในส่วนของผู้ถือหุ้น หมายเหตุประกอบงบการเงินและนโยบายการบัญชีของกิจการ ซึ่งจัดทำขึ้นตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

(6.6) บทรายงานและการวิเคราะห์ของฝ่ายบริหาร ได้แก่ การวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน เพื่อให้ผู้ใช้ข้อมูลเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการดำเนินธุรกิจเช่น การวิเคราะห์ผลกระทบและแนวโน้มเศรษฐกิจ ภาพรวมของอุตสาหกรรม การวิเคราะห์ผลการดำเนินงานในงวดบัญชีนั้นๆ บทรายงานและการวิเคราะห์ฐานะการเงิน เพื่ออธิบายโครงสร้างทางการเงิน นโยบายด้านการเงินและการเปลี่ยนแปลงฐานะการเงินของกิจการ

(6.7) รายงานความรับผิดชอบต่อสังคมได้แก่ นโยบายหรือกิจกรรมที่กิจการได้ดำเนินการซึ่งแสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมเช่น การรักษาสภาพแวดล้อม การประหยัดพลังงานและการสร้างความเป็นธรรมในการดำเนินธุรกิจ เป็นต้น

3. ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

Behdad Nowroozi (1999) ได้ชี้ให้เห็นถึงการปฏิรูปความรับผิดชอบทางการเงินต่อสาธารณชนและการกำกับดูแลกิจการในประเทศเกาหลีและไทย ในการอภิปรายเรื่อง “การปรับโครงสร้างวิชาชีพบัญชี มาตรฐานและการกำกับดูแล” ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

(1) ลดบทบาทของภาครัฐในการกำหนดและบังคับใช้มาตรฐานการบัญชีและการสอบบัญชี โดยให้มีองค์กรอิสระในการกำหนดมาตรฐานการบัญชี และควบคุมดูแลผู้ประกอบวิชาชีพตามวิธีการที่สอดคล้องกับวิธีปฏิบัติสากลที่ดีที่สุด

(2) พัฒนามาตรฐานการบัญชีและการสอบบัญชี และปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงาน โดยใช้แนวทางตามวิธีปฏิบัติสากล ซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลทางการเงินที่มีความโปร่งใส น่าเชื่อถือและถูกต้อง นอกจากนี้ควรมีการปรับปรุงในเรื่องคุณภาพของการสอบบัญชีของสำนักงานสอบบัญชีในประเทศให้มีมาตรฐานที่เท่าเทียมกับมาตรฐานของสำนักงานสอบบัญชีซึ่งเป็นบริษัทข้ามชาติ และเพื่อเป็นการเสริมสร้างให้เกิดความมั่นใจว่า รายงานทางการเงินมีความน่าเชื่อถือ การจัดทำงบการเงินของบริษัทมหาชนขนาดใหญ่ ธนาคารและสถาบันการเงิน ต้องมีความสอดคล้องกับวิธีปฏิบัติที่ดีที่สุด โดยควรมีการปรับปรุงที่สำคัญที่เกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลในรายงานการเงิน การจัดประเภทของสินทรัพย์ หลักทรัพย์ที่อยู่ในความต้องการของตลาดและการรับรู้ผลขาดทุน

(3) เพิ่มศักยภาพของคณะกรรมการบริษัทต่อข้อมูลทางการเงิน การควบคุมที่ไม่มีประสิทธิภาพ ความรับผิดชอบในองค์กรไม่เพียงพอ เป็นสาเหตุสำคัญของวิกฤตในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังเนื่องมาจากโครงสร้างการควบคุมภายในของบริษัทจดทะเบียน ธนาคารและสถาบันการเงินไม่มีความเหมาะสม คณะกรรมการบริหารไม่มีความรับผิดชอบในการดูแลด้านข้อมูลทางการเงินและไม่มีคณะกรรมการตรวจสอบหรือคณะกรรรมการตรวจสอบไม่มีประสิทธิภาพ ไม่มี

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ระบบการตรวจสอบภายใน ระบบการตรวจสอบภายในไม่มีประสิทธิภาพ หรือการตรวจสอบภายในถูกจำกัดแค่เพียงเป็นการตรวจสอบความถูกต้องตามระเบียบกฎเกณฑ์

(4) ปรับปรุงภาระความรับผิดชอบต่อข้อมูลทางการเงินของเจ้าหน้าที่ระดับบริหาร และคณะกรรมการของบริษัทมหาชน

สิ่งสำคัญในการปฏิรูปวัฒนธรรมขององค์กรคือ การทำให้เกิดความโปร่งใสขึ้นในองค์กร หน้าที่ของผู้บริหารต้องเป็นไปในลักษณะที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่บริษัทและผู้ถือหุ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ถือหุ้นส่วนน้อยซึ่งมีสิทธิในการรับทราบข้อมูลต่างๆ มีสิทธิและส่วนร่วมในการตัดสินใจในบริษัทเช่นเดียวกับผู้ถือหุ้นรายใหญ่สามารถทำได้ นอกจากนี้ผู้ออกกฎหมายควรมีบทบาทช่วยให้คณะกรรมการบริษัทปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งช่วยส่งเสริมให้คณะกรรมการและฝ่ายจัดการมีความรับผิดชอบในการบริหารงาน โดยยึดถือตามหลักปฏิบัติสากลที่ดีที่สุด

(5) ปรับปรุงโครงสร้างการกำกับดูแล เพื่อให้เกิดผลในการบังคับกฎหมายหรือข้อบังคับเกี่ยวกับบริษัทมหาชน

วิกฤตทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในหลายประเทศ แสดงให้เห็นว่ากฎหมายซึ่งกำหนดความรับผิดชอบของหน่วยงานของรัฐยังไม่สมบูรณ์และไม่ชัดเจน นอกจากนี้ยังขาดกลไกที่มีความเหมาะสมในการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพ ดังนั้นควรมีการปรับปรุงในด้านกฎหมายและเพิ่มศักยภาพของหน่วยงานที่ทำหน้าที่ดังกล่าว เพื่อส่งเสริมให้เกิดความโปร่งใสขึ้นในระบบเศรษฐกิจ

KPMG LLP (2003) ได้สรุปในบทความเรื่อง Sarbanes-Oxley Act: A Closer Look ซึ่งชี้ให้เห็นถึงหลักการสำคัญของกฎหมาย Sarbanes-Oxley Act มีสาระสำคัญดังนี้

(1) บทบาทของคณะกรรมการกำกับดูแลด้านบัญชีของบริษัทจดทะเบียน (Rule of the Public Company Accounting Oversight Board)

ภายใต้พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการกำกับดูแลด้านบัญชีของบริษัทมหาชน (Public Company Accounting Oversight Board) ขึ้น ซึ่งมีอำนาจในการควบคุมดูแลการตรวจสอบบัญชีและผู้ตรวจสอบบัญชีของบริษัทมหาชน กำหนดกฎเกณฑ์ด้านการตรวจสอบบัญชี การควบคุมคุณภาพ มรรยาท ความเป็นอิสระและมาตรฐานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับรายงานผลการตรวจสอบบัญชีสำหรับบริษัทมหาชน ตรวจสอบสำนักงานสอบบัญชี สอบสวนและดำเนินการทางวินัย ตลอดจนออกกฎข้อบังคับที่เหมาะสมกับสำนักงานสอบบัญชีและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสำนักงานสอบบัญชี

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

(2) ความรับผิดชอบของคณะกรรมการบริหารบริษัทและคณะกรรมการตรวจสอบ (Corporate Responsibilities of Management and Audit Committees)

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดความรับผิดชอบใหม่ให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการจัดทำรายงานทางการเงินของบริษัท โดยกำหนดให้ผู้ตรวจสอบบัญชีภายนอกรายงานผลการตรวจสอบบัญชีไปยังคณะกรรมการตรวจสอบโดยตรง นอกจากนี้ผู้บริหารระดับสูงและผู้บริหารด้านการเงินต้องรับรองความถูกต้องของงบการเงินประจำปีที่ตนจัดทำขึ้น รวมทั้งให้ความร่วมมือกับผู้สอบบัญชีในการตรวจสอบงบการเงินด้วยความโปร่งใส

(3) การเปิดเผยข้อมูลทางการเงินที่เพิ่มขึ้น (Enhancement of Financial Disclosures)

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดให้มีการเปิดเผยข้อมูลที่เพิ่มมากขึ้นจากเดิม ทั้งในส่วนของรายการนอกงบดุลและความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การจัดทำประมาณการทางการเงิน การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติตามหลักจริยธรรมทางธุรกิจ (Code of Ethic) การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผลการประเมินระบบการควบคุมภายในของบริษัทมหาชน รวมทั้งรายงานของผู้ตรวจสอบบัญชีเกี่ยวกับระบบการควบคุมภายในดังกล่าวด้วย

(4) ความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชีและคณะกรรมการตรวจสอบ (Independence of Auditors and Audit Committee)

ตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้มีการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างผู้ตรวจสอบบัญชีกับลูกค้า โดยได้กำหนดบทบาทหน้าที่ใหม่ให้กับคณะกรรมการตรวจสอบ กล่าวคือ คณะกรรมการตรวจสอบจะเป็นผู้รับผิดชอบในการอนุมัติงานบริการทุกอย่างที่สำนักงานสอบบัญชีจดทะเบียนเสนอให้กับบริษัท รวมทั้งหาทางออกในกรณีที่เกิดข้อขัดแย้งระหว่างบริษัทจดทะเบียนกับผู้สอบบัญชีเกี่ยวกับการรายงานทางการเงินด้วย

Stephen Wagner and Lee Dittmar (2006) ได้สรุปในบทความเรื่อง “Best Practice The Unexpected Benefits of Sarbanes-Oxley” ไว้ว่าภายหลังจากเกิดเหตุการณ์ของบริษัท Enron ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการขาดการกำกับดูแลกิจการที่ดี และขาดระบบการควบคุมภายในของธุรกิจในประเทศสหรัฐอเมริกา รัฐสภาอเมริกาได้ออกกฎหมายฉบับหนึ่งเรียกว่า Sarbanes-Oxley Act ซึ่งตอนที่นำออกมาประกาศใช้ใหม่ๆ ได้รับการต่อต้านจากธุรกิจ โดยเห็นว่าเป็นการเพิ่มต้นทุนและสร้างภาระให้กับธุรกิจ โดยเฉพาะมาตรา 404 ที่กำหนดให้ผู้บริหารต้องมีโครงสร้างการควบคุมภายในเรื่องการรายงานทางการเงินและการประเมินผล แต่เมื่อเวลาผ่านไปธุรกิจต่างๆ กลับเห็นว่าการปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าวทำให้องค์กรมีการปรับปรุงกระบวนการจัดการทางการเงิน เพื่อช่วยในการบริหารการตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง และเกิดการควบคุมการปฏิบัติงานที่ดีขึ้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

สุวรรณ หวังเจริญเดช (2548) ได้สรุปในบทความเรื่อง The Sarbanes-Oxley Act: กฎหมายทางบัญชีว่า สืบเนื่องจากความล้มเหลวทางบัญชีและการล้มละลายของบริษัทในสหรัฐอเมริกาเช่น Enron และ World Com ทำให้นักลงทุนขาดความเชื่อมั่น ดังนั้นผู้สอบบัญชีจะต้องฟื้นฟูความเชื่อมั่นและความไว้วางใจของนักลงทุนในตลาดทุนกลับมา โดยการลดความเสี่ยงจากการตกเป็นเหยื่อจากการใช้กลไกในข้อมูลทางการเงิน The Sarbanes-Oxley Act เป็นกฎหมายที่ปฏิรูปการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทจดทะเบียน มีการกำหนดมาตรฐานไว้ค่อนข้างสูง และมีบทลงโทษที่เข้มงวด โดยกฎหมายฉบับนี้ผู้สอบบัญชีจะถูกแต่งตั้งโดยคณะกรรมการตรวจสอบไม่ใช่ฝ่ายบริหาร ทำให้เกิดระบบการกำกับดูแลกิจการที่ดี ส่งเสริมให้การรายงานทางการเงินมีความโปร่งใสและให้ข้อมูลที่มีคุณภาพ เพื่อฟื้นฟูความเชื่อมั่นของนักลงทุน โดยจะต้องร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ไขปัญหาการเปิดเผยข้อมูลที่ชัดเจนและถูกต้องของบริษัทจดทะเบียนต่อไป

ศิลปพร ศรีจั่นเพชร (2548) ได้สรุปในบทความเรื่อง “กฎเกณฑ์และวัฒนธรรมใหม่ในการกำกับดูแลกิจการ Sarbanes-Oxley Act” ไว้ว่าโดยหลักการแล้ว Sarbanes-Oxley Act มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างการกำกับดูแลกิจการที่ดี เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของผู้ลงทุนในบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ของประเทศสหรัฐอเมริกาและผู้มีส่วนได้เสียอื่น แต่ก็คงปฏิเสธไม่ได้ว่า พระราชบัญญัติฉบับนี้ส่งผลกระทบอย่างกว้างขวางต่อกลุ่มบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหารของบริษัท คณะกรรมการตรวจสอบ และผู้สอบบัญชี อีกทั้งไม่ได้มีผลกระทบต่อกลุ่มบุคคลดังกล่าวในประเทศสหรัฐอเมริกาเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อบริษัทและสำนักงานสอบบัญชีในประเทศต่างๆ ที่มีเครือข่ายกับบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ของประเทศสหรัฐอเมริกาอีกด้วย สำนักงานสอบบัญชีที่เกี่ยวข้อง (ทั้งบริษัทแม่ และสาขาในต่างประเทศ) จะต้องมีการปรับตัวอย่างมากทั้งในขอบเขตของงานบริการ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานที่มีผลต่อความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี) และโครงสร้างขององค์กรเช่น สำนักงานสอบบัญชีต้องทบทวนว่างานบริการใดที่ตนสามารถทำได้ สำนักงานสอบบัญชีขนาดเล็กในต่างประเทศที่มีบริษัทแม่ในประเทศสหรัฐอเมริกาก็จะต้องมีการขยายตัว หรืออาจต้องรวมกิจการหรือปรับโครงสร้าง เพื่อให้มีจำนวนผู้สอบบัญชีมากขึ้นจนสามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ในเรื่องการสับเปลี่ยนหมุนเวียนผู้สอบบัญชีได้ ในขณะเดียวกันสำนักงานสอบบัญชีก็อยู่ในวิสัยที่จะช่วยบริษัทลูกค้าในการสร้างกระบวนการให้บริษัทสามารถปฏิบัติตามกฎบัตรจรรยาบรรณตามกฎหมายฉบับนี้ได้ ซึ่งเป็นช่องทางเพิ่มรายได้ค่าบริการให้สำนักงานสอบบัญชีได้อีกด้วย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved